

ORGANISATIE
VOOR PARTICULIER
EN AGRARISCH
NATUURBEHEER

Jaarverslag 2007

Kleine landschapselementen RBC Overijssel-Zuid

Jaarverslag 2007

Kleine landschapselementen

RBC Overijssel-Zuid

Een overzicht van de werkzaamheden, uitgevoerd door de Wildbeheereenheden (WBE's), in de kleine landschapselementen van de RBC Overijssel-Zuid.

In het kader van de Bruikleenovereenkomst tussen SBNL en Staatsbosbeheer

Juli 2007

Contact:

SBNL
Evert Dijk
De Klomp 5
Postbus 341
3900 AH VEENENDAAL
Tel. 0318-578357
Email: e.dijk@sbnl.nl

Inleiding

Voor u ligt het beheerverslag 2007 met de resultaten van het gevoerde beheer door vrijwilligers van SBNL, vertegenwoordigd door de RBC Overijssel-Zuid. Dit verslag is een onderdeel van de Bruikleenovereenkomst tussen Staatsbosbeheer en SBNL.

Het verslag geeft de resultaten weer van het gevoerde beheer zodat zowel de eigenaar van de beheerde landschapselementen, Staatsbosbeheer, maar ook de vrijwilligers en natuurlijk SBNL hiervan een duidelijk overzicht krijgen. Dit beheer behelst voornamelijk zaagactiviteiten, globaal uitgevoerd vanaf het najaar van 2006 tot het vroege voorjaar van 2007. In de praktijk echter worden de meeste beheeractiviteiten uitgevoerd vanaf medio januari tot 15 maart van dat jaar.

Achtereenvolgens wordt in dit beheerverslag het gebied van de RBC Overijssel-Zuid beschreven, gevolgd door algemene informatie die dient ter verduidelijking van de uitgevoerde beheerwerkzaamheden. Vervolgens worden de beheerresultaten van zaagseizoen 2006 – 2007 beschreven met eventueel een toelichting op in het oog springende feiten.

Foto 1. Hakhoutbeheer met overstaanders. Een paar maanden na het afzetten van zomereik komt massaal ratelpopulier op (WBE Heeten e.o.).

1. Gebiedsbeschrijving RBC Overijssel-Zuid

Het werkgebied van Regionale Beheercommissie Overijssel-Zuid ligt globaal van Bathmen e.o. tot Markelo e.o. Meest voorkomende struiksoorten in de kleine landschapselementen zijn braam, eenstijlige meidoorn, Spaanse aak, hazelaar, gewone vlier, vuilboom, lijsterbes, hondsroos, Drents krentenboompje, Gelderse roos, kardinaalsmuts, sleedoorn, haagbeuk en vogelkers. De boomsoort die in de landschapselementen overwegend voorkomt is de zomereik. Andere boomsoorten in de landschapselementen zijn ruwe en zachte berk en zwarte els. In minder mate komen gewone es, linde en populier voor.

Foto 2. Na afzetten van wilg en zwarte els komen er allerlei 'nieuwe' kruiden en struiken op (WBE Gorssel).

Beheer

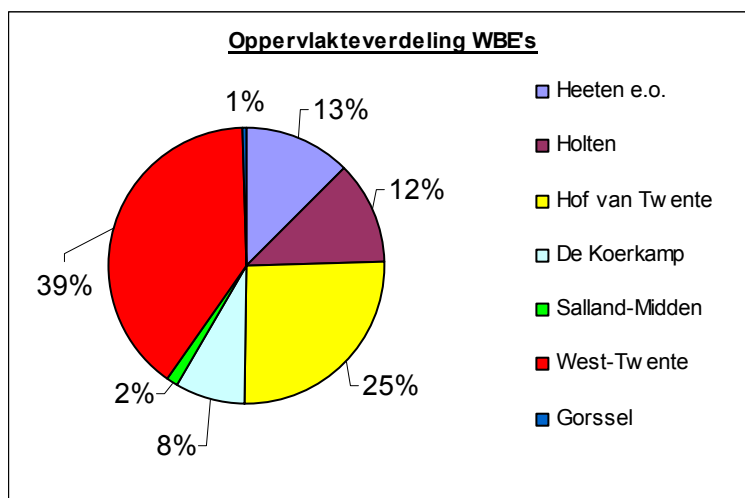
Het beheer binnen de RBC Overijssel-Zuid wordt gevoerd door zeven WBE's. Voor de organisatiestructuur van RBC Overijssel-Zuid verwijzen wij naar Bijlage 1. *Organisatiestructuur KLE-project in Overijssel*.

Hieronder staan de beherende WBE's met daarachter de oppervlakte kleine landschapselementen die zij in beheer hebben:

▪ Heeten e.o.	32,1510 ha
▪ Holten	30,2276 ha
▪ Hof van Twente	66,9190 ha
▪ De Koerkamp	20,7950 ha
▪ Salland – Midden	3,9030 ha
▪ West – Twente	102,0869 ha
▪ Gorssel	1,5200 ha

Voor een indruk van de globale werkgebieden en contactgegevens van bovenstaande WBE's zie respectievelijk Bijlage 2. *Ligging WBE's* en Bijlage 3. *RBC Overijssel-Zuid*.

Gezamenlijk hebben de zeven WBE's ruim 256 hectare aan landschapselementen in beheer. Om de oppervlakteverdeling over genoemde WBE's te verduidelijken is dit in figuur 1. *Oppervlakteverdeling van de kleine landschapselementen binnen RBC Overijssel-Zuid* weergegeven.

Figuur 1. Oppervlakteverdeling van de kleine landschapselementen binnen RBC Overijssel-Zuid

Beheerde subdoeltype's

De typen landschapselementen die binnen RBC Overijssel-Zuid voorkomen zijn vooral singels en bossen, maar ook boomgroepen, lanen, gras- en rietlanden en poelen. De landschapselementen in RBC Overijssel-Zuid hebben door hun ligging tussen grotere bos- en natuurterreinen, zoals de Luttenberg, de Hellendoornseberg en het Reggedal maar ook de Herikerberg en De Borkeld, een corridorfunctie voor de fauna in het gebied.

Het subdoeltype dat binnen RBC Overijssel-Zuid beheerd wordt, gekoppeld aan de oppervlakte van dat subdoeltype, is hieronder weergegeven:

Subdoeltype	Aantal ha
20.2: landschappelijke beplantingen	256

Foto 3. Ook het afzetten van voornamelijk struikvormers geeft een mooi resultaat. Bovendien wordt dit werk gewaardeerd door bermbeheerder en aangrenzende grondgebruiker (WBE Salland-Midden).

3. Doelstellingen

De doelstellingen voor het uit te voeren beheer, voortvloeiend uit de Bruikleenovereenkomst tussen Staatsbosbeheer en SBNL, zijn als volgt omschreven:

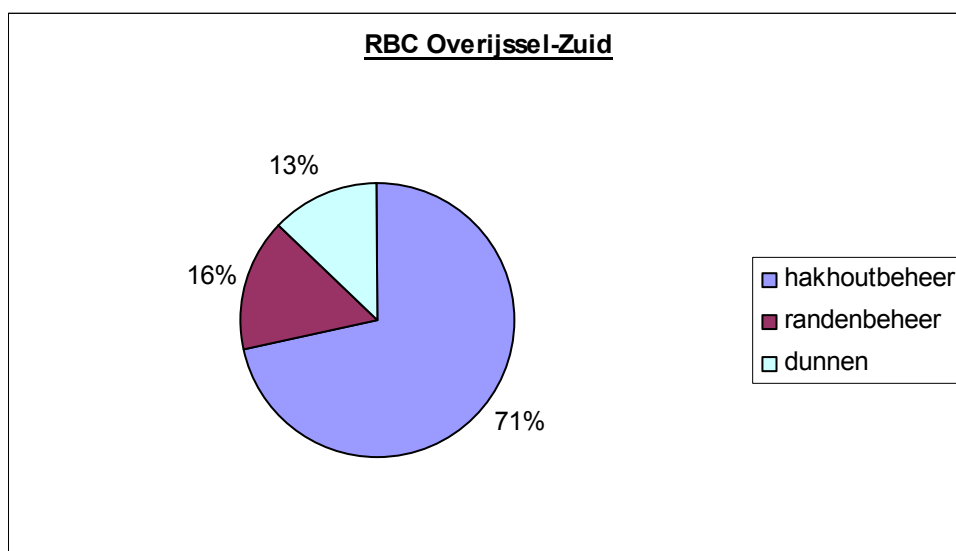
- Behoud en waar mogelijk verbetering van de aanwezige natuur- en karakteristieke landschapswaarden;
- Bevorderen van de voor het gebied karakteristieke levensgemeenschappen, waarbij rekening wordt gehouden met de kenmerkende elementen, structuren en processen;
- Ondersteunen, beschermen en ontwikkelen van een (binnen de natuurlijke omstandigheden) gevarieerde flora en fauna;
- Het bieden van ruimte voor andere doeleinden zoals houtproductie, cultuurhistorie en recreatief medegebruik, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan functies en de andere doelstellingen.

Foto 4. Na een stevige dunning meteen de Amerikaanse vogelkers aangepakt (op voorgrond); en met succes! (WBE Holten e.o.).

4. Werkzaamheden

Zoals uit figuur 2. *Beheermaatregelen RBC Overijssel-Zuid* (op volgende pagina) blijkt, bestaat het overgrote deel van de beheermaatregelen uit hakhoutbeheer (met overstaanders). Ogenschijnlijk is minder aan randenbeheer gewerkt, maar het aandeel randenbeheer zou groter kunnen zijn, waarbij de vage grens tussen hakhoutbeheer en randenbeheer in hetzelfde landschapselement een belangrijke rol speelt. Door toepassen van hakhoutbeheer op betrekkelijk smalle singels, neemt randenbeheer als maatregel af. Immers, hakhoutbeheer 'op de randen' lijkt op randenbeheer en onderscheid tussen beide beheermaatregelen op een smalle singel is niet waarneembaar. Met andere woorden, het is mogelijk dat bijvoorbeeld het aandeel hakhoutbeheer 50% is, en het aandeel randenbeheer 35%. Voor een toelichting op de beheermaatregelen, zie Bijlage 4. *Beschrijving van de beheermaatregelen*.

Figuur 2. Beheermaatregelen RBC Overijssel-Zuid

5. Arbeidsuren

In onderstaande tabel worden de uitgevoerde beheermaatregelen en de daaraan bestede uren weergegeven. In totaal is er in de winterperiode 2006 – 2007 door de vrijwilligers van RBC Overijssel-Zuid 2.680,5 manuren aan het beheer van de kleine landschapselementen gewerkt.

RBC Overijssel-Zuid	ha	hakhoutbeheer m2	randenbeheer m2	overige wrkzmmh	dunnen m2	totaal m2	totaal ha	uren
Heeten e.o.	32,47	11.719	550	opsnoeien voor waterschap (134)		12.269	1,23	1243
				stormschade (67)				
Holten	30,23		2.614		5.500,00	8.114	0,81	143
Hof van Twente	66,92	150		stormschade (155 uur)	500,00	650	0,07	183
				kaalkap populier		50.400	5,04	100
De Koerkamp	20,80	4.050	650	bestr. Am. Vogelkers (160 uur)		4.700	0,47	437
				stormschade (12 uur)				
Salland-Midden	3,90	360		stormschade (74 uur)		360	0,04	116
West-Twente	107,18	3.500	3.150		3.050,00	9.700	0,97	416,5
WBE Gorssel	1,52	186	840			1.026	0,10	42
Totaal	263,02	19.779	6.964	0	9.050	35.793	3,58	2680,5

De kolom "ha" geeft de totale oppervlakte van de door de WBE beheerde landschapselementen aan. De kolom "hakhoutbeheer", "randenbeheer" en "dunning" geven de oppervlakten in m² aan waarop betreffende beheermaatregel is uitgevoerd. In de kolom "overige werkzaamheden" is ruimte voor beheermaatregelen als bijvoorbeeld opsnoeien van randen of laanbomen, vuil opruimen en bestrijden Amerikaanse vogelkers. In de kolommen "totaal m²" en "totaal ha" zijn de totalen aangegeven in m² en hectares van de totale beheerde oppervlakte. In de laatste kolom tenslotte is het aantal gewerkte uren aangegeven.

Binnen WBE De Hof van Twente zijn in overleg met Staatsbosbeheer in de nazomer van 2006 twee opstanden met populier geveld met een gezamenlijke oppervlakte van ruim 5 ha. De populieren zijn op een voor populier ongeschikte bodem geplant, waardoor de beworteling erg oppervlakkig was. Dit veroorzaakte een steeds mindere vitaliteit, zichtbaar door afstervende takken en een toename van omgewaaide populieren. Om het gevelde hout aan de weg te krijgen moest er eerst een provisorische brug over een waterleiding aangelegd worden. Deze is gemaakt van zware populierenstammen die ca 25 ton gewicht konden houden. Na de velling zal herplant plaatsvinden met mengingen van es, zwarte els en zomereik en diverse struiken.

Foto 5. De volgeladen uitrijcombinatie moet over de provisorisch gemaakt brug (WBE De Hof van Twente).

In totaal is aan deze klus ca 880 uur aan besteed, waarvan biotoopcoördinator H. Schreurs samen met nog een vrijwilliger 100 uur voor hun rekening hebben genomen. De uren van het bosexploitatiebedrijf zijn niet in de tabel opgenomen.

Foto 6. Een handigheidje zoals de vrijwilligers van WBE Gorssel dat toepassen. Een speciaal daarvoor gezaagde stobbe doet dienst als 'zaagbok'. Een gevelde boom wordt op de 'bok' gelegd of geveld, zodat er eenvoudiger afgekort kan worden en de ketting van de motorzaag minder snel stomp wordt.

Los van het werk in het kader van de Bruikleenovereenkomst, wordt er door enkele WBE's nog extra werk verzet, zoals voor natuurbesluitende organisaties, gemeente en particulieren. Deze activiteiten wilden wij niet onvermeld laten. Zie hiervoor de volgende tabel.

RBC Overijssel-Zuid	hakhoutbeheer m2	randenbeheer m2	overige werkzaamheden m2	dunnen m2	totaal m2	totaal ha	uren
Holten	X	X	heggen snoeien, bestrijding Am. Vogelkers	X			370
De Koerkamp	600				600	0,06	20
Salland-Midden			randen op snoeien		100	0,01	15
			wilgen knotten		2 stuks		3,5
WBE West-Twente			bestrijding Am. Vogelkers		79.010	7,90	120
			snoeien meidoornheg 160 m1				18
	2.148				2.148	0,21	36

Zoals eerder genoemd is er in totaal voor 2.680,5 manuren door de vrijwilligers in het beheer gestoken.

Uren beheer	2.681	x	€	19,00	=	€	50.929,50
Vergaderuren	71	x	€	19,00	=	€	1.349,00
Totaal						€	52.278,50
€ 52.278,50 /256 = € 204,21 per hectare							

In bovenstaand kader is het aantal gewerkte uren vermenigvuldigd met het loon van een bosbouw vrijwilliger¹, vermenigvuldigd met het jaarlijks prijsindexcijfer vanaf 2004.

Het totaalbedrag is gedeeld door de totale oppervlakte van de landschapselementen binnen RBC Overijssel-Zuid, zodat zichtbaar wordt wat de loonkosten per ha zijn.

Naast de uren die in het beheer zitten hebben de vrijwilligers ook tijd gestoken in overleg met de biotoopconsulent tijdens veldbezoeken en vergaderingen. De vrijwilligers van RBC Overijssel-Zuid hebben hier afgelopen jaar in totaal ruim 70 uur aan besteed.

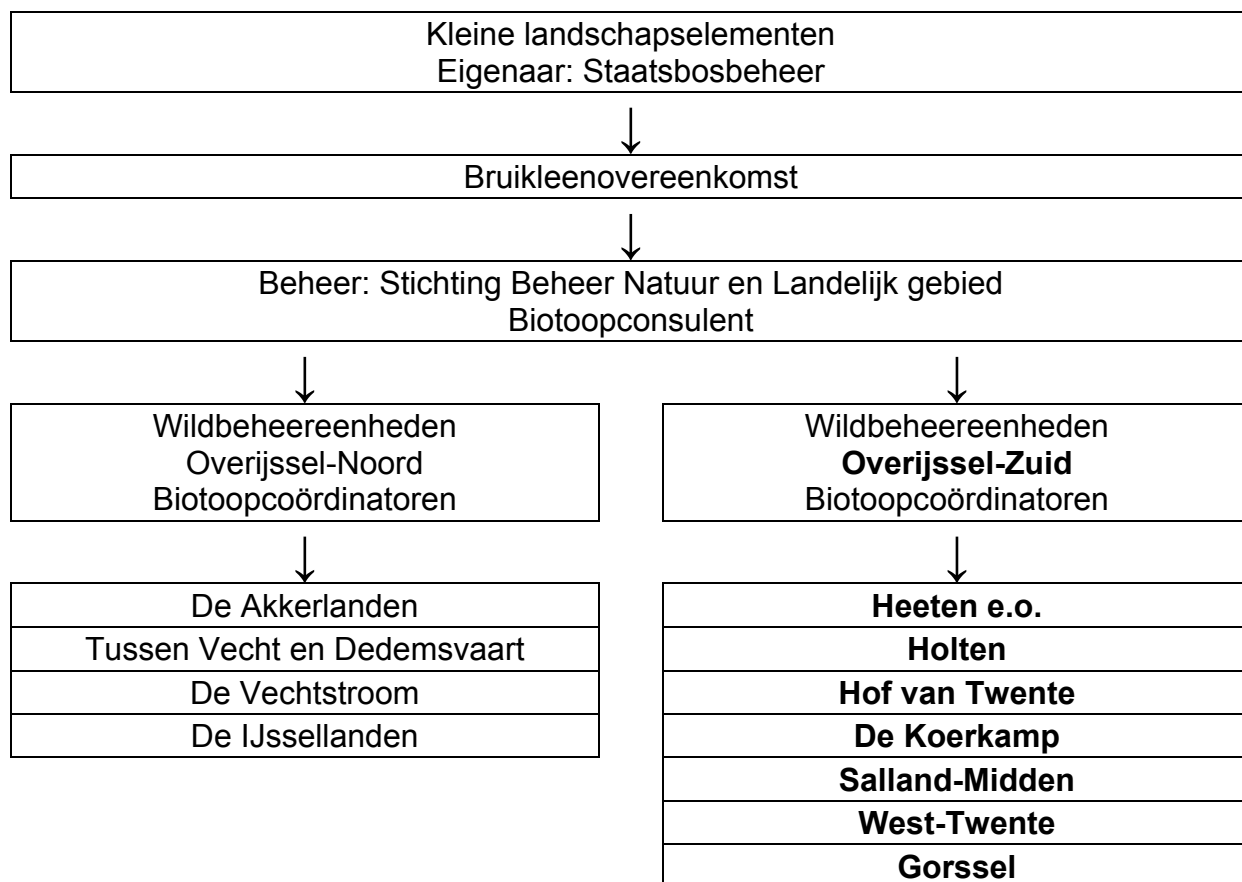
De hiervoor berekende kosten zijn exclusief de uren die de medewerkers van SBNL hebben gestoken in het begeleiden en coördineren van het beheer. Ook kosten als materialen (kettingzagen, brandstof, olie, veiligheidskleding e.d.), reis- en communicatiekosten (post, e-mail, telefoon, etc.) en vergaderkosten zijn niet meegerekend niet meegerekend.

Foto 7. In de grotere structuur- en soortenarme beplantingen kunnen zogenaamde structuurgaten in een korte tijd snel verandering brengen in soortendiversiteit en structuur (WBE West-Twente).

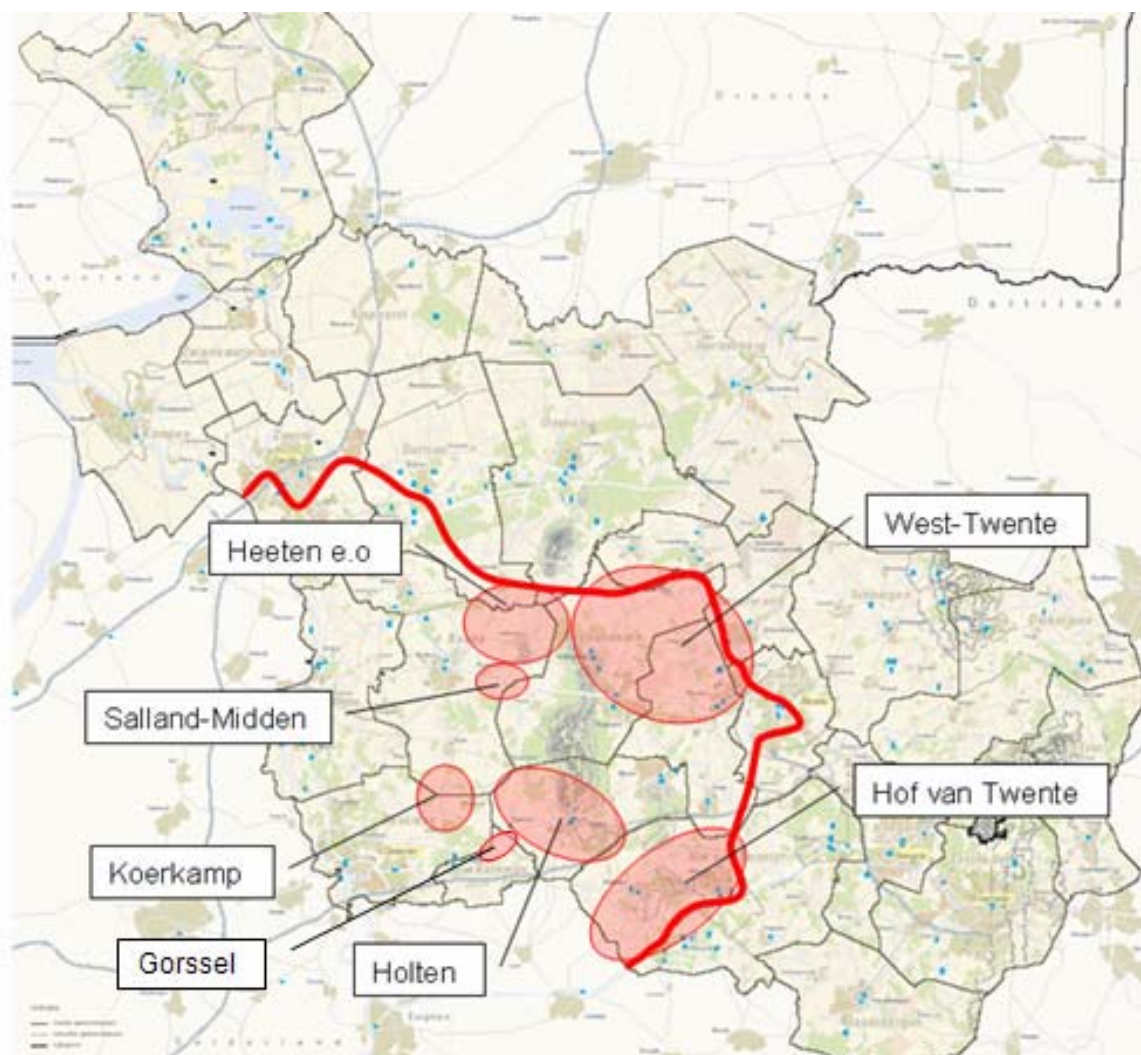

¹ Bron: Landschapsbeheer Nederland

Bijlage 1. *Organisatiestructuur KLE-project Overijssel*

Bijlage 2. Ligging WBE's

 Grens RBC
Overijssel-Zuid

Bijlage 3. Ledenlijst RBC Overijssel-Zuid

voorzitter	E. Dijk	Koestraat 11	7447 CE	Hellendoorn	0548 656447
secretaris	J. Kreijkes	Oude Almeloseweg 22	7642 GK	Wierden	0546 577212
adviseur	D.J. Vrielink	Vossenweg 7	7447 SC	Hellendoorn	0548 681440
adviseur	J. van Laar	Nieuwe dijk 34	7921 XD	Zuidwolde	0528 391692
ANV Isala	G. Huis in't Veld	Oerdijk 97	7434 RA	Lettele	0570 551614 (t&f)
voorlichter	J. van Es	Wilgenroosje 1	7443 TT	Nijverdal	0548 612575
voorlichter	H.L. Steenwelle	Korianderhof 126	7641 XH	Wierden	0546 573364
voorlichter	T.v.d. Vegt	Nijverdalseweg 39	8106 AB	Marienehem	0572 351023
WBE Heeten e.o.	M.G.M. Jansen	Noorderenk 33	7437 VT	Bathmen	0570 541126
	A.H.B. Jansen	Schotweg 3	8105 SP	Luttenberg	0572 302992
WBE West-Twente	E. Borkent	Haarweg 2	7688 RE	Daarle	0546 697788
	E. Ras	Schoolstraat 44	7461 EH	Rijssen	0548 519699
WBE Salland-Midden	H. Kogelman	Wildbaan 11	8106 AP	Marienehem	0572 360385
	T.v.d. Vegt	Nijverdalseweg 39	8106 AB	Marienehem	0572 351023
WBE De Koerkamp	R.A. Mittendorff	Spitdijk 2	7427 RG	Colmschate	0570 652030
	G.J.P. Obdeijn	Bathmenseweg 49 a	7434 PX	Lettele	0570 551466
WBE Holten	J.W.H. Toorneman	Okkenbroekseweg 6	7451 KR	Holten	0572 321661
	G.W. Rensen	Pasmansweg 8	7451 KP	Holten	0572 321395
	J.W. Leeftink	Larenseweg 58	7451 EN	Holten	
WBE Hof van Twente	H.J. Schreurs	Stokkumerbroekweg 6a	7475 TE	Markelo	0547 361577 (t)
	J.H. Berendsen	Stationsweg 26	7475 AM	Markelo	0547 352327 (f)
					0547 361636
WBE Gorssel	T. Wensink	Noteboomstraat 20	7437 BP	Bathmen	06 48923978

Bijlage 4. Beschrijving beheermaatregelen

Hakhoutbeheer:

Bij hakhoutbeheer wordt de houtige opgaande vegetatie van het element bij de grond afgezet. Bij hakhout met overstaanders (wat het meeste voorkomt) worden niet alle bomen afgezet, maar worden er een aantal gespaard. De beplanting wordt hierdoor als het ware verjongd, loopt weer opnieuw uit en wordt naar verloop van tijd opnieuw afgezet om hetzelfde effect te krijgen.

Doordat er genoeg licht op de bodem moet kunnen vallen mag de oppervlakte van de kronen niet meer dan 20% (à 25%) van het elementoppervlak bedekken. Bij het selecteren van de overstaanders wordt gestreefd naar variatie in soorten. Veelal worden langzaam groeiende soorten bevoordeeld ten opzichte van snel groeiende soorten. De overstaanders worden in de tijd vervangen, zodat er een verschil in leeftijd en structuur ontstaat.

Voor de maatregel hakhout met overstaanders wordt aanbevolen een kapcyclus aan te houden van tien jaar met een fasering van 10%. Het gefaseerde werken is erg belangrijk, bij te kleine oppervlakten valt er niet genoeg licht op de stobben, waardoor deze niet of nauwelijks opnieuw uitlopen en bij te grote oppervlakten verdwijnt er een hele biotoop, waardoor er te weinig variatie in leeftijdsopbouw ontstaat. Stobben worden schuin afgezaagd om inwateren en inrotten te voorkomen. Dood hout mag hier en daar blijven liggen. Het moment van kappen moet vallen in de rustperiode van de vegetatie en ook niet te laat in deze periode, omdat sap dan al volop naar boven stroomt in de stammen en de wonden (bij Berk en Esdoorn) overvloedig kunnen gaan bloeden. Dit put de stronken onnodig uit en bemoeilijkt het herstel.

Hakhoutbeheer kan behalve in bossen ook in singels en randen worden uitgevoerd. Er wordt aangeraden geen hakhout te kappen bij strenge vorst. De schors scheurt dan sneller en de stronken kunnen barsten.

Voordeel van het periodieke hakhoutbeheer is dat de elementen hun structuur niet verliezen en hierdoor steeds soortenarmer zouden worden. Daarnaast ontstaat er een product (geriefhout) dat voor verschillende doeleinden kan worden gebruikt (bijvoorbeeld brandhout en rasterpalen).

Afzetten randbeplantingen:

Onder een randbeplanting wordt de buitenste 5-15 meter van een beplanting of bos verstaan. Bij randenbeheer worden in feite de randen als hakhout beheerd.

Voordeel van het afzetten van de randbeplanting is dat er zoom- en mantelvegetatie ontstaat, waar de aanwezige fauna van kan profiteren. Daarnaast hoeft niet de gehele oppervlakte van het element te worden afgezet terwijl er voor de fauna en flora toch gunstige omstandigheden worden gecreëerd.

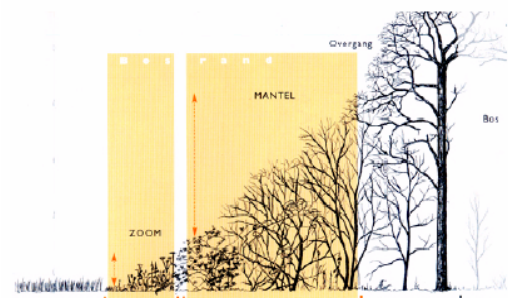

Fig. voorbeeld van zoom-mantel-kern vegetatie

Een belangrijk voordeel van randbeplantingen is dat deze permanent aanwezig zijn dan kapvlaktes in hakhoutbossen (ook al verschuiven ze wel richting grasland) en dat het microklimaat gunstiger is. Zo reageren veel dagvlinders op de relatief hoge temperaturen van op het zuiden gelegen zomen en struwelen. Voor vleermuizen en andere dieren zijn randen belangrijk voor de oriëntatie. De rijkdom aan bloemen trekt veel insecten aan, die weer voedsel zijn voor grotere dieren. En de rijkdom aan struiken is belangrijk als nestgelegenheid en voedselbron voor vogels.

Omdat zonlicht essentieel is voor het weer uitlopen van de afgezette beplanting is de zuidrand geschikter voor randenbeheer dan de noordrand. Wanneer op een noordrand toch de randen afgezet worden, verdient het aanbeveling de af te zetten strook te verbreden en eventueel een aantal hoge bomen die het licht wegnemen te vellen.

Bij het afzetten van randbeplantingen wordt een kapcyclus van 5 jaar geadviseerd, met een fasering van 20%. Er wordt ook aandacht besteedt aan het tegengaan van overwoekering van de stobben. Het takhout wordt eventueel op rillen gelegd of tussen de stobben gedrukt.

Dunnen:

Bij een dunning worden de mooie vitale bomen vrijgesteld, inheemse boomsoorten hebben de voorkeur. Zo wordt voorkomen dat snel groeiende soorten, de langzaam groeiende soorten teveel beconcurreren. Om variatie te krijgen in de leeftijdsopbouw en de verticale structuur worden, naast de vitale bomen, ook natuurlijke verjonging en af en toe een struik vrijgesteld.

Beschrijving algemene onderhoudswerkzaamheden

Naast bovengenoemde beheersmaatregelen zijn er ook werkzaamheden die regelmatig uitgevoerd worden. Bijvoorbeeld randsnoei, waarbij overhangende takken worden verwijderd. Ook extensief maaibeheer wordt 1 tot 3 keer per jaar uitgevoerd, afhankelijk van de voedselrijkdom van de grond. Verder wordt Amerikaanse vogelkers bestreden, het schouwpad onderhouden, eventueel afval opgeruimd en de rasters onderhouden en waar nodig hersteld.